with decrease of measures of young animals of 2009 y.b. compared with young animals of 2008 y.b. (p <0.001), agility of stallions is improving by 1.6 sec.

There were no differences between groups of mares for the serviceability and the number of racing days on detection of the best agility (p> 0,10).

As a result of research for future generations it were defined the tasks of selection work for saving the size and improving agility of livestock of Russian trotting breed.

Key words: stallions, mares, precocity, agility, race track, measures, breed.

УДК 636.127.1.082(477)

ОЦІНКА СТАНУ РИСИСТОГО КІННОЗАВОДСТВА УКРАЇНИ

Рецензенти: док-р с.-г. наук Шабля В. П.; канд. с.-г. наук Россоха В. І.

О. О. Корнієнко [*]

Інститут тваринництва НААН

Визначено основні недоліки при роботі з рисистими породами України. Оцінено інтенсивність використання жеребців-плідників, якість маточного складу за показниками промірів, екстер'єру, роботоздатності.

Встановлено, що стримуючим фактором ведення повноцінної роботи із рисистими породами є недостатньо жорсткий відбір за основними корисними ознаками, низька інтенсивність оцінки за якістю потомства жеребців та кобил, яка пов'язана із нераціональною структурою поголів'я, низькими показниками відтворювальної здатності, незадовільною роботою іподромів.

Забезпечення належного фінансування іподромів, розробки планів селекційно-племінної роботи, що дозволить оптимізувати структуру стад, проводити своєчасну оцінку племінної цінності, ротацію жеребців, вирішення ряду технологічних питань значно підвищить ефективність роботи з рисистими породами України.

Ключові слова: **жеребці-плідники, молодняк, кобили, відомість бонітування, орловська рисиста, російська рисиста.**

За останні роки основною задачею науковців була і залишається розробка науково – обґрунтованих методів збереження, удосконалення та ефективного використання заводських порід коней з метою підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного кіннозаводства на міжнародному рівні.

Саме тому, метою даних досліджень було, визначити якість племінного поголів'я рисистих порід, яке представлено у господарствах України,

[*] *Науковий керівник – канд. с-г. наук І. В. Ткачова*

зробити висновки щодо ефективності, а також визначити основні недоліки ведення роботи з ним, вирішення яких сприятиме оптимізації селекційного процесу та подальшому покращенню поголів'я.

Матеріали та методи досліджень. Дослідження здійснено за результатами проведеного аналізу основних селекційних ознак (роботоздатність, тип, екстер'єр, проміри, якість нащадків), результативністю племінного використання плідників та кобил, правильністю оформлення документації первинного племінного обліку, показниками розвитку молодняку згідно з даними, поданими у відомостях бонітування племінних коней (форма № 10-к) та зведеній відомості бонітування (форма № 11-к) станом на 1.09.2011 року 11 господарств, які розводять коней орловської рисистої породи та 12 господарств – російської рисистої породи. Загальна кількість пробонітованого поголів'я становила 1042 голови.

Результати досліджень. Згідно з представленої документації, було пробонітовано 543 голови коней орловської рисистої породи, з них 53 жеребці-плідники, 291 кобили та 199 голів молодняку 2-х років і старше 2 кінних заводів та 9 племінних репродукторів та 499 голів коней російської рисистої породи, із них 32 жеребці-плідники, 264 кобили та 203 голів молодняку 2-х років і старше – 3 кінних заводів та 9 племінних репродукторів.

У цілому треба відмітити, що поголів'я більшості господарств пробонітовано, а документи оформлені у відповідності до законодавства України про племінну справу у тваринництві та відповідно до прийнятих форм [1]. Виключенням стали такі господарства як: ТОВ АПК "Магнат", ЗАТ "Перший Сумський кінний завод", ТОВ "Кінний завод "Авангард", ФОП "Замула В.І.", СФГ "Універсал", а також Лозівський кінний завод по орловській рисистій породі та Мирогощанський ДІ, ТОВ "Племінний репродуктор Україна", ТОВ "Кінний завод "Авангард", ПОП "Рідний Край, Агрофірма "ім. Довженка", СФГ "Універсал", ТОВ "Кінний завод "Авангард" по російській у відомостях бонітування яких відсутня диференціація коней на статево-вікові групи, а у ряді випадків, поставлені бали не відповідають значенню оціненої ознаки, відповідно до інструкції з бонітування.

Аналіз представлених документів виявив досить негативну тенденцію яка виражається у зниженні кількості коней записаних до ДКПК. Як приклад, згідно представлених даних у 2011 році частка поданих заявок для запису до ДКПК коней орловської рисистої породи становила всього 22,1 %, при цьому дві три тини від цієї частки належало кінному заводу ДП «Агрофірма «Шахтар» Донецької обл. По решті господарств запис до ДКПК у проаналізованому році не значиться. Якщо говорити про ситуацію з записом до ДКПК коней орловської рисистої породи в цілому, то 90,6 % кобил та плідників оцінених господарств не записані до ДКПК. Якщо у випадку з орловською рисистою породою питання запису у ДКПК залежить від державного фінансування, адже офіційно племінна книга ведеться у

Російській Федерації, то для запису коней російської рисистої породи відповідної книги немає, що значно ускладнює племінну роботу з породою, унеможливлює централізацію, моніторинг поголів'я, і все поголів'я російської рисистої породи виходить, що є не племінним.

Проведений аналіз показав, що якість більшості жеребців-плідників як орловської, так і російської рисистих порід, які продукують у представлених господарствах, є досить високою, усі вони оцінені за основними селекційними ознаками класом еліта, мають цінне походження, поєднують високу роботоздатність із правильним екстер'єром та добре вираженим бажаним типом порід. Водночас, такі плідники як: Номінал (французької рисистої породи), Неон Найт (американської стандартбредної) не поєднують в собі комплексу ознак, бажаних для російської рисистої породи і фактично є кіньми 1 класу – перший із них є невипробуваним, дрібним та недостатньо породним, останній – має низьку роботоздатність, дрібний, погано розвинений, а отже, доцільність племінного використання вищезазначених плідників є сумнівною.

Оцінка племінного використання жеребців-плідників показала, що на сьогоднішні в обох породах простежується нераціональне їх використання. До деяких із них у парувальну кампанію підбирають менше 10 кобил, а до інших навіть 2-4 кобили, а враховуючи що середній показник відсотка зажеребнення та благополучного пожереблення по орловській рисистій породі становить відповідно 73,9 % та 68,9 %, а у російській породі і того менше – 69,7 % та 57,9 %, використання плідників на 2-4 кобилах просто унеможливлює повноцінну оцінку їх племінної цінності.

Однією із причин недостатнього навантаження на плідників, як показав аналіз, є те, що у більшості кінних заводів ремонт основного поголів'я здійснюється за рахунок власних коней, а це часто призводить до спорідненості маток з основними плідниками, що спричиняє не тільки обмеження, замкненість генофонду породи в господарстві, а й у цілому ведення повноцінно племінної роботи з породами. Така ситуація спостерігається у ТОВ "Кінний завод "Авангард", Лимарівському кінному заводі, Лозівському кінному заводі, кінному заводі "Шахтар". З іншого боку, у вище перерахованих господарствах, а також у таких господарствах як: ПСП "Комишанське", ТОВ АПК "Магнат", ЗАТ "Перший Сумський кінний завод", ФОП "Замула", кінному заводі "Шахтар", СФГ "Універсал" спостерігається порушення співвідношення кількості плідників та маток. Тобто у відтворювальному складі знаходиться по 4-6 плідників іноді на 8-12 кобил, та, разом із тим, деякі з них належать до одних і тих же ліній та мають приблизно однакові якісні показники. Водночас, така ситуація характерна в більшій мірі у господарствах, які розводять орловської рисистої породи. Вище зазначенні недоліки племінної роботи дуже негативно впливають і на генеалогічну структуру породи, сприяючи накопиченню коней в одних лініях та зменшенню в інших.

У господарствах, які займаються розведенням російської рисистої породи, ситуація дещо краща. Оцінка племінного використання жеребців-плідників виявила раціональніше їх використання (від 7 до 16 кобил за парувальний сезон). Виключенням стали деякі вікові плідники, які несли навантаження лише у 2 кобили. Водночас, недостатнє навантаження на плідників або не залучення їх до парувальної кампанії спостерігається у кінному заводі ”Шахтар”, ФСГ ”Універсал”, ТОВ ”Кінний завод ”Авангард”, Мирогощанський ДІ, переважно через порушення співвідношення у кількості плідників та кобил.

У ряді випадків, із метою прилиття ”нової” крові для покращення коней орловської та російської рисистих порід, у відтворенні використовують спермо продукцію. Однім із негативних моментів є те, що більшість спермопродукції є недостатньо високої якості, на що вказує високий відсоток прохолостілих кобил після осіменіння нею. Особливо це стосується спермопродукції плідників, яких використовують в орловській рисистій породі. Проблема полягає у тому, що деякі з плідників, спермопродукцію яких використовують, є досить віковими або вибулими з відтворення досить давно (Вулкан 1994, Біполяр 1980 ін.), що говорить про те, що забирання сперми відбувалося досить давно, ще й до того ж довго зберігалась, що й може знижувати її якість. До того ж, придбання її відбувається часто-густо, так би мовити ”по знайомству”, без належних документів, із сумнівним транспортуванням тощо.

Якість маточного складу орловської рисистої породи, оцінених господарств, згідно з представленими документами, є досить високою, переважну більшість кобил за основними селекційними ознаками оцінено класом еліта, усі вони мають цінне походження, характеризуються добрим розвитком, достатньо крупні. Водночас, частка кобил орловської рисистої породи, які оцінені за екстер’єр досить низько (у 5-6 бали), становить 19,2 %. Найбільш розповсюдженими екстер’єрними недоліками кобил, які передаються і значно впливають на якість потомства у подальшій іподромній експлуатацію є: м’яка спина (15,9 %) та звислий круп (13,0 %), а у 14,1 % кобил стрічаються такі вади будови кінцівок, як: запалий зап'ясток, підхват, сирість суглобів та нетипова для орловської рисистої породи шаблюватість.

Як показав аналіз, за показниками роботоздатності маточний склад орловської рисистої породи є досить не вирівняний. З одного боку, частка кобил високої роботоздатності, яких оцінено за цією ознакою у 7 балів і вище, становить 58,7 %, а у таких господарствах як: Дібрівський кінний завод, Запорізький кінний завод, Лозівський кінний завод, ПСП ”Комишанське” та ФОП ”Замула В.І.” за останні декілька років до відтворного складу були зараховані кращі кобили породи, переможниці великих традиційних призів, у тому числі призу ”Барса”, рекордистки: Золушка 2.07,4; 4.37,7, Бомба 2.13,4 (у 2 роки), Щука 2.05,8, Ваза 2.04,3; 3.17,6, Культура 2.07,7, Бегущая 2.07,1 та ін. З іншого боку, не дивлячись на те, що орловська рисиста порода є менш спеціалізованою на біговий спорт,

порівняно з російською рисистою, все ж основною селекційною ознакою для неї залишається жвавість. Тому з огляду на це частка кобил, яких оцінено за роботоздатністю у 5 балів і нижче (25,7 %), є високою, якщо взяти до уваги, що 71,8 % із них зовсім не випробуванні.

Маточний склад російської рисистої породи оцінених господарств, за даними первинного зоотехнічного обліку, характеризується високими показниками. Здебільшого маточне поголів'я за основними селекційними ознаками оцінено класом еліта, вони цінні за походженням, відмінно розвинені та мають крупні форми (94,4 % за показники промірів оцінені у 7 балів і вище) та характеризуються правильним екстер'єром (98,4 % за цією ознакою оцінені у 7 балів і вище). Найбільш розповсюдженими екстер'єрними недоліками кобил російської рисистої породи, які передаються і значно впливають на якість потомства у подальшій іподромній експлуатацію: є м'яка спина (15,7 %) та звислий круп (10,0 %), а у 26,9 % кобил до вад будові кінцівок та розвитку в'язового апарата можна віднести: запалий зап'ясток, козинець, сирість суглобів та, особливо небажаний, розкид передніх кінцівок. Так само, як і у випадку з орловської рисистою породою, за показниками роботоздатності маточний склад російської рисистої породи є недостатньо вирівняним. З одного боку, частка кобил високої роботоздатності, які оцінені за цією ознакою у 7 балів і вище становить 61,4 %, а у таких господарствах як: Дібрівський кінний завод, Запорізький кінний завод, Мирогощанський ДІ, кінний завод "Шахтар", Лимарівський кінний завод, Племінний репродуктор "Україна" за останні декілька років до відтворного складу були зараховані кращі кобили породи, переможниці великих традиційних призів, рекордистки: Калуга 2.01,6; 3.08,9; 4.16,2; 6.55,6, Буря 2.03,9; 3.08,9, Пагода 2.09,2 (у 2 роки), Фігура 2.06,8, Опала 2.04,9, Ресниця 2.05,0; 3.09,9, Омега 2.04,2; 3.09,3, Іонія 2.03,9; 3.16,2 та ін. З іншого боку з огляду на те, що російська рисиста порода є спеціалізованою для бігового спорту, частка кобил оцінених за роботоздатність у 5 балів і нижче (22,1 %) є високою.

Одним зі стримуючих чинників повноцінного ведення селекційно-племінної роботи з рисистими породами, як показав аналіз, є несвоєчасна оцінка маточного складу за якістю потомства. Так, лише 27,8 % кобил орловської рисистої породи та 32,9 % кобил російської рисистої породи оцінені за якістю нащадків, хоча дані розподілу маточного поголів'я за віком та тривалістю перебування у відтворювальному складі дають змогу провести відповідну оцінку для 40,2 % кобил орловської та, відповідно, 55,7 % кобил російської рисистої породи. Однією з причин несвоєчасної оцінки за якістю потомства є те, що з кожним роком знижується відсоток випробуваного молодняку обох рисистих порід. Невисокий він був і 2011 року, і становив, згідно з представленими матеріалами по орловській рисистій породі, лише 54,9 %, а по російській – 47,1 % від загальної його кількості, а в таких господарствах, як: ЗАТ "Перший Сумський кінний завод", Лозівський та Лимарівський кінні заводи та СФГ "Універсал" за останні декілька років

молодняк і зовсім не випробовувався. Про це свідчить відсутність оцінки за робочу продуктивність у молодняку 2009 року народження і старших цих господарств. Зниження відсотку випробуваного молодняку пояснюється декількома причинами. По-перше, відсутністю належного фінансування іподромних випробувань та порушення принципів функціонування іподромів – закриття тоталізаторів, а звідси низькі або відсутність балових коштів, зниження зацікавленості до рисистих випробувань.

По-друге, обмеженість кількості діючих іподромів. На сьогодні рисистий молодняк приймають три іподроми, при цьому розташування тільки одного – Київського, є досить вдалим за дальністю перевезень для більшості господарств. Перевезення на інші два – Одеський та Мирогощанський іподроми, є досить затратним. Далося в знаки і ліквідація іподромних випробувань на Харківському іподромі, функціонування якого вирішувало питання випробування рисистого молодняку для більшості господарств Харківської, Донецької, Луганської, Полтавської та Сумської областей.

Несвоєчасна оцінка маток за якістю потомства або повна її відсутність обумовлена і питаннями відтворювальної здатності кобил та загальною організацією парувальної кампанії, адже відсоток благополучного ожеребления кобил від кількості запліднених становила (для прикладу у 2011 році) лише 68,9 % по орловській рисистій та 57,9 % при досить високому відсотку кобил, що прохолостіли (25,7 %), по російській рисистій породі.

Оцінка якості молодняку обох рисистих порід показала, що він по всіх вікових групах є дрібним у порівнянні із показниками шкали контролю росту. При цьому, кращим розвитком характеризуються кобилки.

Поряд із селекційними питаннями дуже гостро стоять і технологічні, при цьому в більшій мірі для забезпечення повноцінного ведення галузі переважна кількість господарств потребує ремонту стаєнь, підсіву пасовищ, сучасних методів профілактики, діагностики захворювань та стану відтворювальної функції коней, спортивного та повсякденного інвентарю для тренінгу та гігієни коней.

Висновок: Результати проведеного аналізу показали, що з метою оптимізації та підвищення ефективності селекційно-племінного процесу та підвищення якості коней рисистих порід України необхідно проводити такі заходи:

1. З метою усунення неточностей при оформлені та проведенні оцінки племінної цінності, а також для її більшої об’єктивності бонітування племінних коней повинно проходити із залученням провідних науковців з конярства.

2. Селекційно-племінна робота з рисистими породами коней неможлива без забезпечення реєстрації у Державних племінних книгах. При цьому у випадку з орловською рисистою породою необхідно запровадити обов’язкову статтю фінансування для представлення матеріалів для запису

коней у ВНДІК. Упорядкування племінної книги російської рисистої породи покласти на лабораторію конярства Інституту тваринництва НААН.

3. З метою підвищення ефективності ведення селекційно-племінної роботи з рисистими породами необхідно проводити ротацію плідників, вживати заходи по оптимізації структури відтворювальних стад, проводити своєчасну оцінку за якістю нащадків коней відтворювального складу, а для цього поновити фінансування та державні замовлення на розробку планів селекційно-племінної роботи як у господарствах так і в цілому для рисистих порід.

4. Забезпечити належне фінансування та запровадити обов'язкове випробування молодняку для всіх суб'єктів племінної справи. Вирішити питання про поновлення іподромних випробувань на Харківському іподромі. Також, є необхідним вирішити питання легалізації тоталізаторів.

5. Селекційно-племінна робота з рисистими породами має бути, як і раніше, спрямована на підвищення робото здатності, але з врахуванням показників екстер'єру та на їх покращення. Для цього проводити жорсткіший добір коней до відтворювального складу, не допускати до племінного використання невипробуваних коней, а також тих, які мають вади і такі недоліки екстер'єру як: м'яка спина, звислий круп, підхват, запале зап'ястя, розкид, козинець тощо.

6. "Прилиття крові" з метою освіження популяції за рахунок залучення імпортного генофонду та для запобігання використання у селекційному процесі спермопродукції сумнівної якості через посередників, необхідно впровадити державну програму централізованої закупівлі, жеребців-плідників рисистих порід та спермопродуції.

7. Після закінчення бігового сезону проводити нараду з питання удосконалення рисистих порід із метою підведення підсумків та визначення напрямів подальшої роботи, а також преміювати кращі господарства, наїзників тощо.

Бібліографічний список

1. Збірник нормативно-правових актів з конярства / [Присяжнюк М. В. та ін.]. – К., 2011. – 236 с.

ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ РЫСИСТОГО КОННОЗАВОДСТВА УКРАИНЫ

Корниенко А. А., Институт животноводства НААН

На основе данных, представленных в ведомостях бонитировки и сводных ведомостях бонитировки, определены основные недостатки в работе с рысистыми породами Украины. Оценена интенсивность использования жеребцов-производителей, качество маточного состава по показателям промеров, экстерьера, работоспособности.

Установлено, что одним из факторов, которые препятствуют эффективной работе с рысистыми породами является недостаточно жесткий отбор по основным полезным признакам, низкая интенсивность оценки по качеству потомства жеребцов и кобыл, которая связана с нерациональной структурой племенных стад, низкими показателями воспроизводства, плохой работой ипподромов.

Обеспечение финансирования на должном уровне ипподромов, разработка планов селекционно-племенной работы, что позволит оптимизировать структуру племенных стад, проведение своевременной оценки племенной ценности, ротація жеребцов, решение ряда технологических вопросов значительно повысят эффективность работы с рысистыми породами Украины.

Ключевые слова: жеребцы-производители, молодняк, кобылы, ведомость бонитировки, орловская рысистая, русская рысистая.

ESTIMATION OF THE UKRAINIAN STATE TROTTING

Kornienko A. A., Institute of animal science, NAAS

On the basis of the data presented in the lists of appraising and summary lists of appraising, basic defects are certain in-process with the trotting breeds of Ukraine. Intensity of the use of stallions-producers, quality of fallopian composition, is appraised on the indexes of lengh, exterior, capacity.

It is set that one of factors, that prevent to effective work with trotting breeds there is a hard not enough selection on basic useful signs, subzero intensity of estimation in quality of posterity of stallions and mares, that is related to the inefficient structure of tribal herds, subzero indexes of reproduction, poor job of hippodromes.

Providing of financing up-to-the-mark hippodromes, development of plans of plant-breeding-tribal work, that will allow to optimize the structure of tribal herds, realization of timely estimation of tribal value, stallions exchange, the decision of row of technological questions considerably will be promoted efficiency of work with the trotting breeds of Ukraine.

Key words: sires, offspring – progeny, mares, list of appraising, the Orlov trotting horse, Russian trotting horse.